

SJOUKJE HEIMOVAARA:

‘Onze onafhankelijkheid is het belangrijkste wat we hebben’

De nieuwe bestuursvoorzitter van WUR, Sjoukje Heimovaara, houdt van onderzoek doen, maar komt altijd weer op een bestuurlijke post terecht. Het is de rode draad in haar carrière. ‘Ik zie dat het anders kan en dan hoor ik: ‘Waarom ga jij het dan niet doen?’

TEKST WILLEM ANDRÉE FOTOGRAFIE DUNCAN DE FEY

De voormalige kamer van voorganger Louise Fresco staat vol verhuisdozen. Nieuwe bewoner Sjoukje Heimovaara (1965) start hier haar voorzitterschap met uitpakken, spullen een plek geven en inrichten; het staat symbool voor hoe ze haar ideeën over de komende jaren aan het vormen is. Direct laat ze haar gedachten de vrije loop. ‘Ik had zojuist een gesprek over online vergaderen. Een meeting in New York? Doe maar online. We moeten niet zonder meer voor een vergadering twee dagen vliegen naar Bogota of Beijing. Dat hoeft echt niet.’ Het is tekenend voor haar manier van denken en werken, zoals verderop in het gesprek blijkt. Denkt ze dat het anders kan of moet, dan gaat ze daar voor zorgen.

Heimovaara studeerde plantenveredeling in Wageningen en werkte zeventien jaar bij plantenveredelingsbedrijf Royal Van Zanten, de meeste jaren als directeur Research & Development. Ze is lid van de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (AWTI) – ‘een nevenfunctie die ik koester’ – en kent de planten- en onderzoekswereld op haar duimpje. De laatste twee jaar leerde ze ook de voedingswereld kennen, als directeur bij de Wageningse kennisvereniging Agrotechnology & Food Sciences (AFSG). Op 1 juli kondigde WUR aan dat ze Louise Fresco zou opvolgen als bestuursvoorzitter. ‘Ik ben natuurlijk vereerd met de nieuwe baan, maar het is jammer dat ik AFSG al moet verlaten, ik loop niet snel weg. Ik wil bouwen.’

Uit je cv blijkt dat je uiteindelijk altijd op een bestuurlijke post terecht komt.

‘Ja’, lacht ze. ‘Het is een rode draad in mijn werkende leven: ik werk ergens en zie dat het anders kan. Dan zegt iemand tegen mij: ‘Waarom doe jij het dan niet...’

En vanwaar de ambitie om in Wageningen bestuursvoorzitter te worden?

‘Wageningen is mij heel dierbaar; een waanzinnig mooi, uniek en belangrijk instituut. Er is op onze planeet veel waar wij een bijdrage aan kunnen en moeten leveren en daar denk ik voortdurend over na. Het zijn van voorzitter; die gedachte heeft mij toch nog wel even doen twifelen. Vooral >

SJOUKJE HEIMOVAARA

Bestuursvoorzitter WUR

Opleiding:

WUR Plantenveredeling 1989,
promotie Universiteit Leiden,
celbiologie 1995

Loopbaan:

1989-2003 TNO

2003-2020 Royal Van Zanten

2020-2022 Managing director AFSG
(WUR)

Huidige bestuursfuncties:

Lid AWTI, Topvrouwen, NWO KIC;
Raad van toezicht Institute for
Sustainable Process Technology,
Topinstitute Food and Nutrition;
Carbohydrate Competence Center

omdat Louise Fresco een krachtig boegbeeld was en veel voor ons heeft betekend. Met mij krijgt Wageningen een ander profiel. Daar moest ik aan wennen. Ik ben iemand die meer bestuurlijk faciliterend is.

‘Het grote plaatje heeft mijn interesse. Waar moeten we heen en hoe? Ik heb een paar jaar geleden met de AWTI een advies geschreven aan de regering en de Tweede Kamer over hoe het verder moet met de kennis- en onderwijsinstellingen in Nederland. Daarin gaven we aan dat universiteiten en hogescholen zich scherper moeten profileren en dat de overheid meer regie moet voeren op de effectiviteit en de samenhang van het gehele onderzoeks- en onderwijsstelsel.’

En waar moet Wageningen naartoe?

‘Alles wat Wageningen in zich heeft ten dienste stellen aan hoe we onze aarde duurzaam kunnen blijven bewonen, in de brede zin. Bij de debatten hier in Nederland over klimaat, water en stikstof zie je kampen ontstaan. De ene groep wil technologische oplossingen, de andere wil de natuur beschermen, minder landbouwhuisdieren en biologisch-ecologisch. Ik chargeer opzettelijk, maar dat is gaande. Als er één instituut is dat kan helpen om een brug te slaan, dan is het WUR. En hoe krijgen we mensen zover om de oplossingen die we bedenken ook te gebruiken? We moeten Nederland ook uit het regio-denken halen en globaal laten denken. Er is geen universiteit in Nederland die zo’n wereldspeler is.’

Moet WUR zich meer maatschappelijk uitspreken?

‘We moeten absoluut onze kennis en scenario’s delen in het debat. Maar dat wil niet zeggen dat we met één mond moeten spreken. We zijn het hier gewoon niet allemaal met elkaar eens, en dat is logisch. Iemand die vanuit de biologische kant kijkt, vindt iets anders dan iemand die technologisch denkt. Wat ik belangrijk vind, is dat mensen

in Wageningen die echt elkaars mening betwisten met elkaar hier op de campus in gesprek gaan niet in de kranten. En ik zou het fijn vinden als mensen dat alleen doen op de gebieden waar ze kennis van hebben. Als mij vragen worden gesteld over stikstof, kan ik meepraten, maar uiteindelijk zal ik doorverwijzen naar onze experts, zoals Wim de Vries.’

Heimovaara begon in 1983 met haar studie plantenverdeling in Wageningen. Ze was maatschappelijk betrokken, vertelt ze, maar het was toch vooral een wetenschappelijk keuze. ‘Ik was echt gebiologeerd door planten en genetica. Het mooiste vond ik genetica, maar ik herinner mij ook een practicum waarbij we de opbrengsten van velden moesten schatten en een waarbij je van aardappels moest zeggen welk ras het was. Geweldig. En met Jan Just Bos de natuur in om planten te determineren met Heukels’ Flora. Dat kon ik goed, ik kende ze allemaal, want mijn vader heeft mij mijn hele jeugd door de natuur geslept. Hij was plastisch chirurg, maar hij wist ook alles van vogels en planten. Dan vroeg hij tijdens het wandelen ‘Wat is dit? Dat gaan we determineren’. Ik kreeg er dan de pest in, want hij wist allang wat het was! ‘Mijn echtgenoot heeft ook hier gestudeerd, bodemkunde. Ik heb hem tijdens het introductiekamp van mijn studie leren kennen. Hij ‘leende’ mijn fiets, maar dat had ik niet door, haha. Dat vertelde hij later. We zijn een echt Wagenings gezin, met als gevolg dat mijn dochters niet in Wageningen wilden studeren. Dat vind ik héél jammer, ik had het heel leuk gevonden, té leuk misschien.’ Na haar studie in Wageningen werkte Heimovaara veertien jaar bij TNO. Ze begon met gerstgenetica en promoveerde op de signaaltransductie van abscisinezuur in gerst. ‘Uiteindelijk ging ik steeds meer richting biochemie, werkte ik steeds meer voor bedrijven en ging ik meer managen. En zo kwam ik bij leidinggeven uit, omdat

‘Hoe krijgen we mensen zover om de oplossingen die we bedenken ook te gebruiken?’

ik ergens wat van vond. Toen wilde ik weer meer onderzoek gaan doen en ging ik naar Van Zanten. Maar ook daar ben ik toch steeds meer manager geworden; ruim twee jaar werkte ik daar als algemeen directeur.’

Gaat je hart vooral uit naar de toepassing van kennis?

‘Nee, fundamenteel is net zo belangrijk. Het een kan niet zonder het ander. Ik maak mij er niet zoveel zorgen over dat er te weinig aandacht is voor toepassing. Ik maak mij er wél erg zorgen over of er voldoende geld is voor ongebonden, excellent onderzoek. Zonder dat drogen we op, het is de basis van

de toepassing. Dat geld moet uit Den Haag komen. Ze zeggen wel dat de industrie meer moet investeren in onderzoek, maar je kunt moeilijk aan bedrijven, die voor hun bestaan geld moeten verdienen, vragen om te investeren in iets waar je waarschijnlijk niets mee verdient. Er zijn hoog-kennisisintensieve bedrijven, zoals farmaceuten en veredelaars, die best bereid zijn mee te investeren in funderend onderzoek. Bijvoorbeeld in de NWO-programma’s waar bedrijven zo’n tien procent aan meebetalen. Dat doen ze terwijl ze weten dat de kans dat ze er wat aan verdienen nihil is: zo’n tien procent investering zoals nu, is dan het maximum dat je kunt vragen.’

Hoe kijk je naar de samenwerking met het bedrijfsleven?

‘Als we maximaal effect willen hebben voor de wereld, moeten we ook met het bedrijfsleven samenwerken. Daarover wordt snel zwart-wit gedacht. We moeten natuurlijk nadenken met wie we willen samenwerken om onze missie na te streven, en er zijn zeker dilemma’s; het is belangrijk dat we daarover transparant zijn, dat we onze overwegingen delen.

‘Tegelijkertijd moet WUR echt aandacht geven aan onze onafhankelijkheid. Iedereen is afhankelijk – van beurzen, het binnenhalen van projecten, het binnenhalen van geld. Het is lastig om standvastig te zijn als een opdrachtgever zegt: ‘Schrijf je dit nu echt zo op?’ Die druk is er soms. Of het rapport is klaar, maar dat leggen we nog eens drie weken weg. Dat gebeurt.’

Een rapport drie weken wegleggen?

‘Het gebeurt dat de uitkomsten van een onderzoek een opdrachtgever op dat moment niet uitkomen en dat die het rapport in een la willen leggen. De KNAW, de academie van wetenschappen, heeft onderzoek gedaan naar beïnvloeding door opdrachtgevers: een kwart van de onderzoekers in Nederland ervaart die druk, in zeker de helft van de gevallen door de overheid maar ook door andere opdrachtgevers. Ook in Wageningen kennen we die gevallen, daar verzetten we ons natuurlijk tegen. Tegelijkertijd is het vaak een voorwaarde voor het aanvragen van een project dat de onderzoeker een bedrijf zoekt dat dat onderzoek steunt. Dan kan er druk op de onderzoeker komen om bijvoorbeeld bepaalde onderzoeksvragen wel of juist niet te beantwoorden. Dat is een grijs gebied en dat is niet zomaar op te lossen. Wij moeten kunnen zeggen: Dit willen we niet. Dat kunnen we ook, maar dat moet sterker gevoeld en gesteund worden. Onze onafhankelijkheid is – samen met onze creativiteit en intellect – het belangrijkste wat we hebben.’ ■